

Camera in aanslag

Vijftig jaar actie. Vijftig jaar emoties. Het is vanaf vandaag te zien in de Brusselse Botanique. Het foto-agentschap Magnum brengt een halve eeuw wereldgeschiedenis samen. De tentoonstelling verdient bijzondere aandacht omdat sinds kort ook een Belg toegetreden is tot het beroemdste persfotografencollectief. Carl de Keyzer trad in de voetsporen van Cartier-Bresson op zoek naar het beslissende ogenblik.

Magnum: een halve eeuw fotogeschiedenis

Van onze medewerker

Ongeveer vijftig jaar lang al wordt onze kijk op deze wereld, zijn bewoners en hun vreemde exploten in niet geringe mate bepaald door foto's die op de rugzijde het Magnum-label dragen.

Magnum is het welhaast legendarische fotopersagentschap dat in 1947 in Parijs werd opgericht door al even mythische als uiteenlopende karakters: Robert Capa, Henri Cartier-Bresson, George Rodger en David (Chim) Seymour. Het werd meteen een heel nieuw type agentschap, Magnum. In een tijd waarin foto-reporters bijna allemaal afhankelijk waren van en beperkt werden door opdrachtgevers, eigenden de Magnumleden zich het recht toe om zelf hun onderwerpen te kiezen. Zij bleven eigenaar van de negatieven en oefenden controle uit op de verspreiding van hun foto's.

De beelden van de Magnum-oprichters behoren ongetwijfeld tot ons collectief historisch geheugen: de reportages van Robert Capa over de Spaanse burgeroorlog en de landing in Normandië, de reizen van Cartier-Bresson in Spanje en Mexico, China en India, Rodgers' foto's van het concentratiekamp Bergen-Belsen, van Afrika, Seymours beelden van het volksfront en het Midden-Oosten...

De jaren 50 waren helemaal van goud voor Magnum. Mensen als Werner Bischof, Eve Arnold, Cornell Capa, Elliot Erwitt, Ernst Haas, Inge Morath, Marc Riboud, René Burri en Bruce Davidson treden toe en maken hun beelden onder dezelfde noemer. Velen onder hen waren trouwens vertegenwoordigd op de fameuze "The Family of Man"-tentoonstelling die Edward Steichen in 1953 organiseerde — een ontroerende, maar hopeloos naïeve kijk op de mensheid.

Een Magnum-foto van Carl De Keyzer: Daytona Beach in Florida (VS), 1991.

ward Steichen in 1953 organiseerde — een ontroerende, maar hopeloos naïeve kijk op de mensheid.

Het daaropvolgende decennium, met ondermeer de Amerikaanse strijd voor burgerrechten, de Vietnamoorlog, de stu-

dentenrevoltes, de invasie in Praag... ging evenmin onopgemerkt aan Magnum voorbij. Van dan af komen ook de eerste

reacties op het zich wijzigende medialandschap. Fotografen gaan zich — en dat is een tendens die zich tot op vandaag doorzet

— meer en meer toeleggen op streng persoonlijke onderwerpen, getuigenissen. Een keur van namen: Jozef Koudelka, Gilles Peress, Raymond Depardon, Eugene Richards, Leonard Freed, Mary Ellen Mark, Chris Steele-Perkins, Martine Franck, Sebastiao Salgado, Harry Gruyaert, Eli Reed, Ferdinando Scianna, Carl De Keyzer...

Als Mariëtte Haveman in haar laatste essay "Over Fotografen" Robert Capa situeert, heeft ze het over Magnum als een hoogtepunt van de geschiedenis van de fotografie. Maar meteen confronteert ze ons ook met oorlogs- en meer algemeen met reportagefotografie als een moreel probleem.

Er is "vraag" naar dit soort foto's, ze beantwoorden aan een criterium dat in feite een deprimerende variant is van de door Cartier-Bresson in 1952 geformuleerde esthetische wet van het "beslissende moment"; deze foto's beantwoorden aan de onstuitbare menselijke behoefte aan informatie, én sensatie, aldus Haveman. En ze voegt er aan toe: "Het is ook een feit dat een foto, hoe verschrikkelijk de voorstelling ook is, altijd iets blijft houden van een "mooding". Daarmee kunnen zulke foto's ook een onwerkelijke kwaliteit krijgen, iets van een schilderij of toneelvoorstelling."

In de woorden van Willem Jan Otten zijn de foto's van Magnum daarenboven zo treffend, dat ze — ook na jaren — nog steeds van toepassing lijken op de actualiteit. Fotografen van Magnum zijn immers in de eerste plaats verslaggevers. Met hun opnamen leveren ze het bewijs van een werkelijkheid. Maar na verloop van jaren stoot Otten bij een groot deel van deze foto's op een probleem. "De grote politieke conflicten die de foto's moesten

illustreren, zijn opgelost, of vervangen door nieuwe; de beelden zijn blijven bestaan. De foto krijgt een nieuwe, meer symbolische, meer artistieke lading." Daar komt bij dat iedere Magnumfotograaf een zeer goede fotograaf is, met een sterk ontwikkeld instinct voor beelden die tijdens de actualiteit al een meerwaarde krijgen. Het gevolg is volgens Otten "dat iedere foto afzonderlijk getuigenis aflegt van een tragedie waarvan de plot je langzaam ontscoven is, terwijl desondanks de gefotografeerde scene zo treffend is, dat hij zonder veel moeite van toepassing verklaard kan worden op de actualiteit — zonder daar werkelijk de getuigenis van te zijn."

Binnen de perken van deze interpretaties en vanuit het besef dat foto's sowieso nooit objectief kunnen zijn, is deze tentoonstelling een aanrader van formaat.

Erik Eelbode
■ Magnum, 50 jaar fotografie is van 28 januari tot 21 maart te zien in Au Botanique, Koningsstraat 236, 1210 Brussel (02/217.63.86). Inkom 180/100 fr. Dagelijks van 11.00 tot 18.00 uur. Maandag gesloten.

Foto's van Sebastiao Salgado zijn van 11 tot 21 februari samen gebracht in "la Venerie", Place A. Gilson 3, 1170 Brussel (02/660.49.60). Voor werk van Eugen Richards kan u terecht in "la Médiafine", Chaussée de Stockel, 45, 1200 Brussel (02/761.27.61) en dit van 12 maart tot 30 april 93.

Op 16 februari vindt er in de Botanique bovendien een debat plaats "Autour du droit à l'image". Van 9 tot 12 maart worden er films van Magnumfotografen vertoond, telkens om 20.00 uur. Specifiek voor kinderen is er animatie voorzien rond het gegeven van actualiteitsfoto's: "Avec deux jambes, un oeil et un doigt".

Foto-expo's

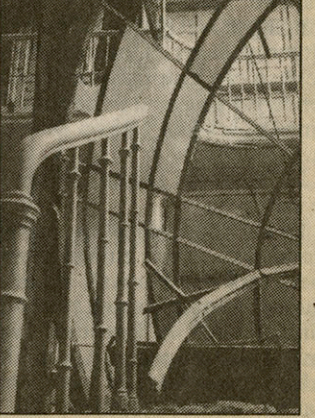
■ Het Provinciaal Museum voor Fotografie in Antwerpen biedt momenteel een interessante aanvulling op de MAGNUMtentoonstelling. "Reportagefotografen" als Sebastiao Salgado, Eugene Richards, Jane Evelyn Atwood, Didier Lefevre, Zang Hai Er, John Vink, Graciela Iturbide, Hugues de Wurtemberg, Bruce Gilden en Jeanloup Sieff volgden Artsen zonder Grenzen. Nog tot 14 maart, Waalse Kaai 47, 2000 Antwerpen (03/216.22.11)

■ "De Noord-Amerikaanse Indiaan als blank concept. Fotografie van de herinnering", brengt indianenfoto's van 1850 tot 1920 in het Etnografisch Museum, Suikerrui 19, 2000 Antwerpen (03/232.08.82)

■ In "Oriëntaties" zijn landschapsfoto's samengebracht van Bert Danckaert. Nog tot 5 februari in Ambtswooning bij de Academie, Mutsaertstraat 29, 2000 Antwerpen.

■ Volksfotografie uit Peruaanse ateliers is van 6 tot 21 februari te zien in Kultuurencentrum De Pianofabriek, Fortstraat 35a, 1060 Brussel (02/538.29.00)

■ In het Musée de la Photographie in Charleroi is momenteel een retrospectieve aan de gang van Gilbert De Keyzer, met ondermeer beel-

Een foto van Gilbert De Keyzer.

den van het Brussel uit de jaren '50. Verder zijn er de laureaten van de tiende nationale prijs "Photographie Ouverte". Tot 14 maart in het neogotische klooster aan de Avenue Paul Pastur, 11, 6032 Charleroi. Mont-sur-Marchienne (071/433.58.10).

■ Fotografieruimte Contretype in Brussel toont intrigerende foto-installaties van de Duitse kunstenaars Barbara en Michael Leisgen. Tot 7 maart in Espace Contretype, Verbindingslaan 1, 1060 Brussel (02/538.42.20). In hetzelfde Hôtel Hannon wordt vanavond en op donderdagen 4, 11 en 18 februari tevens een seminarie georganiseerd met Henri Vanlier, Gaston Fernandez en Alexandre Vanautgaerden: "La Photographie, le philosophe et l'historien".

■ Enkele straten verder ligt de Brusselse galerie Photo Sefiha. Daar is werk te zien van de Tjechische fotografen Vladimir Zidlicky en Wojciech Przymowski. Sefiha vindt u in de Tasson Snelstraat 21, 1050 Brussel (02/537.61.94).

■ Eén voorloper van Europa-lia Mexico is momenteel al te zien: "Mexicaanse fotografie 1920-1990". Tot 14 februari in de Markten, Oude Graanmarkt 5, 1000 Brussel (02/512.34.25). Nadien ook nog in Namen, Luik, Brugge, Hasselt en Mons. U hoort er nog van.

■ Cathérine Mayeur drijft al enkele jaren een hoogst interessante galerie die stevig aandacht pleegt te besteden aan fotografie. Tot 28 februari zijn er recente foto's te zien van de Duitser Michael Schmidt. Galerie Cathérine Mayeur, Vossenstraat 24, 1000 Brussel (02/513.06.29).

■ Het CC van Hasselt vroeg aan vijf fotocritici of -tentoonstellingsmakers om één fotograaf te selecteren. In deze tentoonstelling "Koppel-Tekens" koos Pool Andries voor Alain Chabeau, Jean-Louis Godefroid voor Gast Bouschet, Johan M. Swinnen voor Bart Michielsens, Georges Vecheval voor het duo Christine Felten, Véronique Massinger en Erik Eelbode voor Julie Rrap. Nog tot 20 februari in de Fotogalerie van het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, 3500 Hasselt (011/22.99.31).

■ Thomas Ruff toonde de voorbije Documenta monumentale foto's die hij's nachts met speciale apparatuur opnam. Een selectie van deze beelden is van 6 maart tot 4 april te zien in De Weert Art Gallery, Tiegemstraat 6A, 3553 Otegem (056/64.48.93).

Boeken over "kiekjes maken"

De paradox van de fotografie

Van onze medewerker

Johan M. Swinnen is in cultureel Vlaanderen zowat alomtegenwoordig, vooral als het fotografie betreft. Hij maakt zelf foto's, doceert, leidt in, recenseert (o.m. voor Radio 3), organiseert, vergaert, compileert... en schreef nu ook een lijvig boek over Fotografie. Een soort "summa" van zijn omgang met fotografie, met als titel "De Paradox van de Fotografie. Een kritische geschiedenis".

Een paradox heet een uitspraak te zijn die niet overeenstemt met de gangbare mening, en bij uitbreiding: een schijnbare tegenstrijdigheid, stelling of uitspraak die schijnbaar ongerijmd is, maar bij nader onderzoek waar blijkt te zijn. De bijbel zit naar verluidt vol paradoxale uitspraken, één voorbeeld: "niet-hebbende, alles bezittende" (2 Cor. 6:10). Maar van het woordenboek terug naar de fotografische paradox die Johan Swinnen vaststelt. Namelijk: in één en hetzelfde (fotografische) beeld is een grote gelijkenis met de werkelijkheid aanwezig en tegelijkertijd een illusionaire vervreemding van de realiteit. Deze paradox is in iedere foto aanwezig en vormt de basis van de fotografische beeldtaal. De kwaliteit van een foto wordt nu in hoge mate bepaald door de wijze waarop deze paradox tussen werkelijkheid en illusie én een persoonlijke beeldtaal, gekoppeld aan technische aspecten, door fotografen wordt gehanteerd.

Dit was het uitgangspunt voor Johan Swinnen om een fotogeschiedenis samen te brengen die meer over wilde hebben voor een eigentijdse benadering van het fotobeeld dan voor een technische aanpak.

Wat is nu eigenlijk belangrijk om te weten over fotografen en fotografie? Heel wat, zo blijkt uit dit boek, dat soms doet denken aan een doos van Pandora vol

informatie, citaten en visies waar je zelf in op zoek moet gaan en waarin je voorwaar ook de nodige interessante vondsten kan doen.

Tegelijk werd aan deze rondgang door het werk van talloze fotografen ook een beeldverhaal gekoppeld, dat helaas te overdadig aanwezig is, mede door de aparte bijschriften. Het lezen wordt menigmaal gestokt, door in wezen vaak overbodige en vreemd met elkaar verbonden beelden. "In der Beschränkung

zeigt sich erst der Meister", als dat heet.

Wie echter op zoek is naar een eerste of een nadere kennismaking met fotografie, zit hier niet slecht. De Paradox bevat een vrucht aan wetenswaardigheden, historiek, anekdotes, combinaties, informatie, situeringen. In de bijlagen schuilt daarenboven een waardevolle bibliografie, een lijst van musea en galeries en een chronologische tabel.

"De Paradox van de Fotogra-

fie" van Johan M. Swinnen werd uitgegeven bij Hadewijch/Cantecler, telt 408 blz. en 450 foto's.

Over fotografen

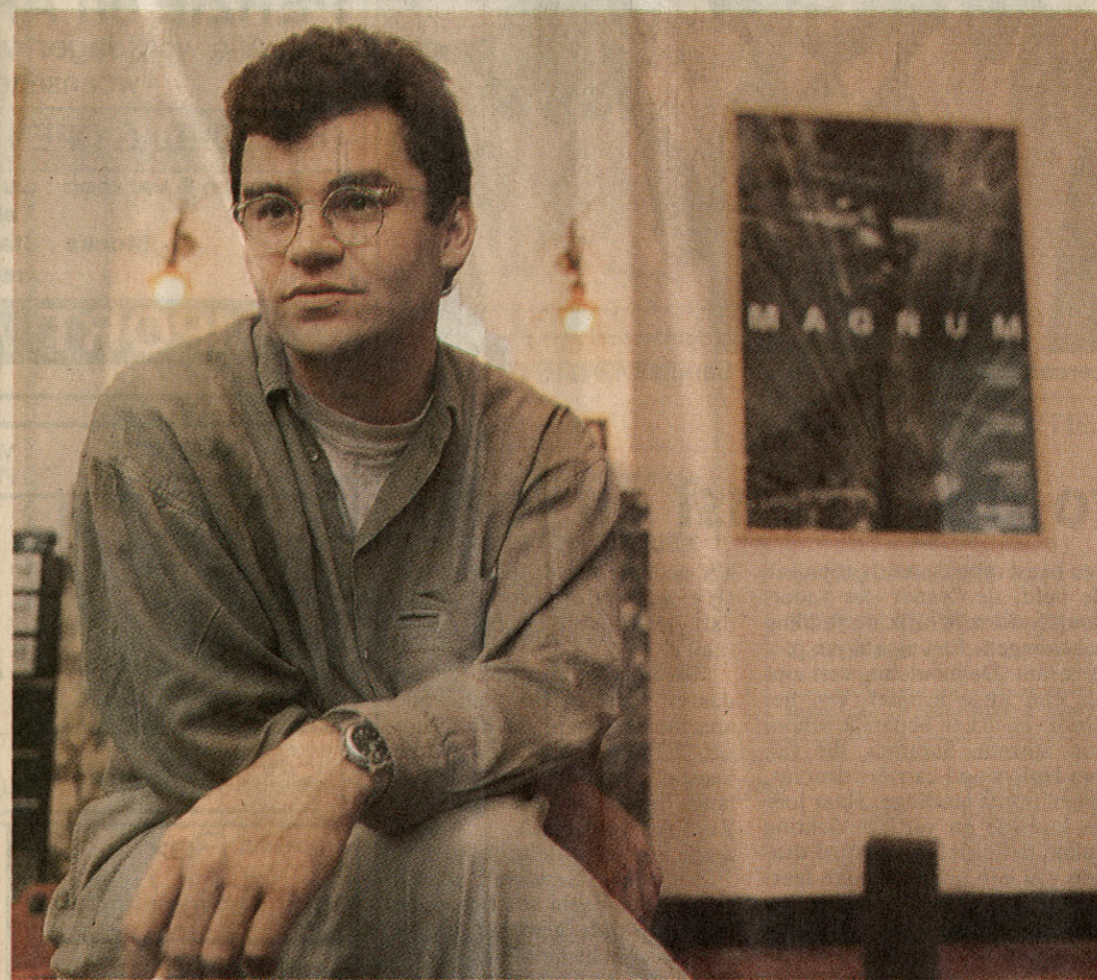
Was ooit al de titel van een BRT-boekje waarin Ludo Bekkers een aantal interviews met Belgische fotografen vergaarde. Nu voegt de Nederlandse Mariëtte Haveman aan diezelfde hoofdging, de subtitel "Koordansers boven een gat in de markt" toe.

De opdracht van dit kleine, maar hoogst intrigerende boekje was een essay te schrijven over "fotografie en de markt". Mariëtte Haveman heeft dat uitgangspunt aangegrepen om in te gaan op het belang van individuen en "individuele eigenaardigheden in de totstandkoming van een collectieve prestatie zoals de geschiedenis van de fotografie".

Verschillende themata, gepersonifieerd in een vijftal fotografen, worden als evenzovele mogelijke "gaten in de markt" aangeraakt. Disdéri, Alexandrine Tinne, Diane Arbus, Robert Capa en Lee Miller vormen de heel uiteenlopende registers die worden aangeslagen: van de vederlicheid van het gefotografeerde visitekaartje tot de fotografische getuigenissen van een Amerikaans fotomodel dat in de Tweede WO verzeild geraakte. Haveman schetst op basis daarvan profielen: de contouren van de fotografie: "de grenzeloze toepasbaarheid en daarmee ook de morele vormloosheid van het medium". En nog: "Anekdoten onthullen iets wezenlijks over de fotografie, en wel de krachtige, verslavende greep die deze vormen van plaatjesmaken op zijn potentiële beoefenaars kan hebben (...). Het lijkt alsof het juist de betrekkelijke vluchtigheid, onsoliditeit van het fotograferen is die zich bij de liefhebbers zo sterk doet gelden: het verzamelen van indrukken".

■ Over Fotografen" van Mariëtte Haveman verscheen bij Uitgeverij Bert Bakker, telt 97 blz. en kost 495 fr.

E.E.

Carl De Keyzer

▷ Foto: Luc Van Acker

Een Magnumfotograaf uit Gent

Van "nominee" klonde de Gentse fotograaf Carl De Keyzer inmiddels op tot "associated member", de laatste stap voor het ultieme lidmaatschap, van het persagentschap Magnum. Blijkbaar een reden voor de Vlaamse media om hem gemeenzaam tot hun troetelkind uit te roepen en onlangs zelfs nog "een kwakkel" in het leven te roepen, als zou Carl De Keyzer de exclusieve opdracht hebben gekregen om de kersverse Amerikaanse president honderd dagen van nabij te volgen. Klopt niet, dus. Al was Carl De Keyzer er ongetwijfeld bij toen Clinton de eed aflegde.

Het leven van een Magnumfotograaf is gewis vol onverwachte wendingen, maar we proberen toch even de huidige effectieve plannen van Carl De Keyzer samen te vatten. Na India, USSR

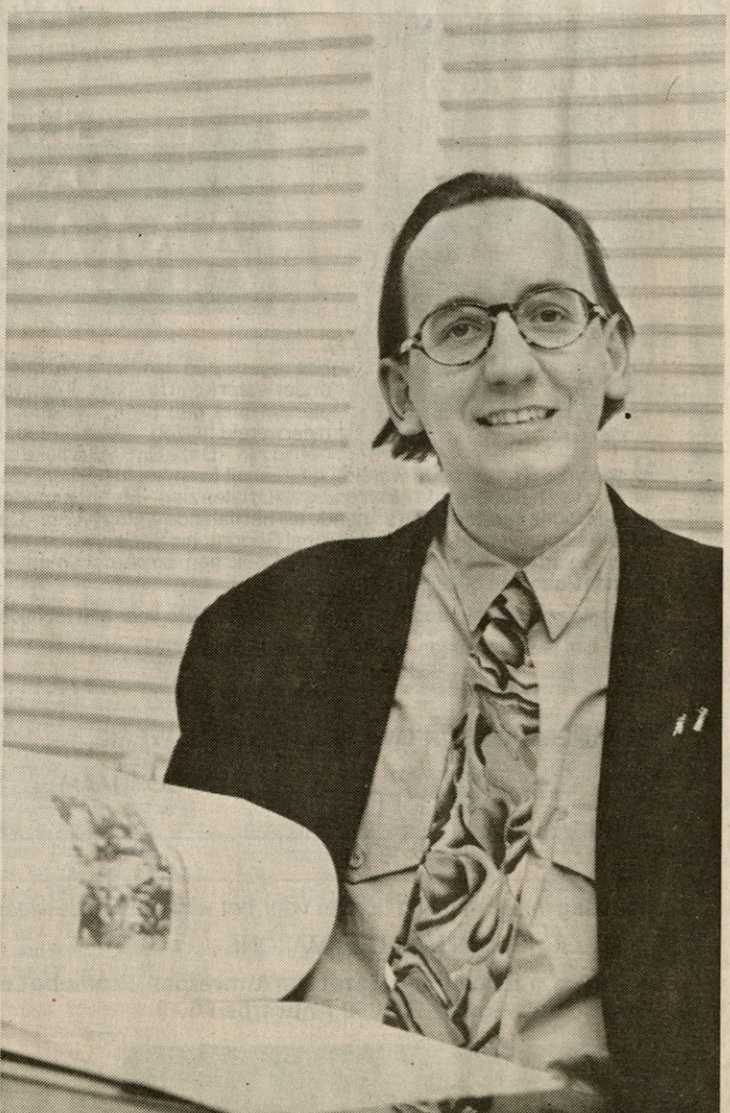
en God Inc., heeft hij momenteel twee grote individuele projecten op stapel. "Power" is de werktitel van een beeldonderzoek (in kleur!) naar oude en nieuwe "machten" in de wereld. Vanuit een fin-de-siècle besef omtrent relativiteit, complexiteit, vergankelijkheid, onaantastbaarheid én inwisselbaarheid van machtsbeleving en machtsuitoefening is Carl De Keyzer weer foto's aan het vergaren.

Kerstmis in het Vaticaan, Hollywood, het Witte Huis, het Kremlin, Wall Street, lokale stamhoofden, Zuid-Afrika, Harvard, de Islamuniversiteit in Egypte, MTV, Angola, de laatste koningshuizen, IMF, CNN (media en macht), Greenpeace... vormen mogelijke invullingen van een quasi eindeloos thema dat tot

een volgend fotoboek aanleiding kan geven.

In februari a.s. vertrekt Carl De Keyzer dan weer voor enkele maanden richting tweede project: de Amazone. Met als leidraad deze eindeloze rivier wil hij een reportage uitbouwen, van prehistorie tot nu. De mysterieuze stroom zelf, het kwijnende regenwoud, de voorbijglijdende, wisselende, onvoorstelbare landschappen, hun even diverse bewoners, de mengculturen, de autochtone Indianen, de Amerikaanse missionarissen... Rondwelen en — varen, "kleine dingen", schuift hij vooruit als aandachtspunten voor zijn fotografie langsheen de Amazone. In elk geval in zwartwit en wie weteldra ook op video verkrijgbaar.

E.E.

Johan Swinnen, auteur van "De paradox van de fotografie".

▷ Foto Luc Van Acker